

สัตว์ป่าที่ (เกือบจะ) หายไปในเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกไทย

กานต์ภพ ภิัญญ

“เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก” นับได้ว่าเป็นเหรียญประเภทหนึ่งที่มีความพิเศษ เพราะนอกจากจะเป็นเหรียญที่สามารถใช้จ่ายหมุนเวียนได้จริงในระบบเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนแล้ว ที่มาของการจัดทำ ตลอดจนรูปภาพและข้อความที่ประทับลงบนเหรียญอันเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์พิเศษ หรือโอกาสสำคัญ ก็เป็นคุณสมบัติเช่นเดียวกันกับเหรียญที่ระลึกด้วย สำหรับเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกของไทย มักเกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของประเทศ หรือที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น วาระโอกาสสำคัญ ของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ วันครบรอบหน่วยงาน/องค์กรที่สำคัญของประเทศ การส่งเสริม ความสำคัญของเด็กและเยาวชน การจัดแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ และเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญระดับโลก อย่างการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะสัตว์ป่า ซึ่งเป็น ประเด็นที่ทั่วโลก ให้ความสนใจและร่วมแสดงออกถึงบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมในมิติต่าง ๆ

ประเทศไทยกับการอนุรักษ์สัตว์ป่า

มนุษย์กับสัตว์มีความสัมพันธ์กันมาเป็นระยะเวลายาวนานเกือบเท่ากับมนุษย์คนแรกของโลก ได้ถือกำเนิดขึ้น มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากสัตว์มาอำนวยความสะดวกในการดำรงชีพ ทั้งการนำชิ้นส่วนของสัตว์มาเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ก่อนจะพัฒนาประดิษฐ์ประดิษฐ์มาเป็นเครื่องมือ เครื่องประดับ และเครื่องรางของขลัง นอกจากนี้ ยังใช้แรงงานจากสัตว์มาช่วยแบ่งเบาภาระในการทำงาน เช่น การขนลาก การทำเกษตรกรรม ตลอดจนการจับสัตว์มาเลี้ยงไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ทางด้านทางจิตใจและเศรษฐกิจ จนกระทั่งมนุษย์มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนแยกออกจากบริเวณป่าธรรมชาติอย่างชัดเจนแล้ว มนุษย์ก็ได้จำแนก สัตว์ออกเป็น ๒ ประเภท ตามถิ่นที่อยู่ซึ่งสัมพันธ์กับตัวมนุษย์เอง ได้แก่ สัตว์ป่า และสัตว์บ้าน

สำหรับนักวิชาการด้านชีววิทยา นิเวศวิทยา ตลอดจนนักวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ ได้ให้นิยามของสัตว์ป่าว่าหมายถึง “สัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าตามธรรมชาติ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์บ้าน ที่ถูกนำไปปล่อยในป่า และสัตว์เหล่านั้นได้คืนสภาพความเป็นสัตว์ป่าไปแล้ว (Wilderness)” ส่วนความหมายตามบทบัญญัติทางกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งจะสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์สัตว์ป่าให้หมายความถึง “สัตว์ทุกชนิดซึ่งโดยทั่วไปย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติอย่างเป็นอิสระ และให้หมายความรวมถึงไข่และตัวอ่อนของสัตว์เหล่านั้นด้วย”

แนวคิดเรื่องการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์สัตว์ป่า เกิดมาจากการที่มนุษย์เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของสัตว์ป่ามากขึ้น หลังจากมนุษย์บางกลุ่มได้มีการล่าสัตว์ป่าและนำมาใช้สอยเพื่อเกิดประโยชน์ให้แก่คนเฉพาะกลุ่ม แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการที่จำนวนสัตว์ป่าที่ลดน้อยลงกลับเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วยพืช สัตว์ และมนุษย์ เช่น ความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ลดลง ทำให้การเข้าถึงอาหารและผลิตผลด้านอื่นลดน้อยลง นอกจากนี้ ถ้าสัตว์ป่าบางประเภทลดจำนวนลงมากเกินความจำเป็นทางธรรมชาติ ยังส่งผลให้ระบบห่วงโซ่อาหารในระบบนิเวศเกิดความไม่สมดุลและอาจส่งผลกระทบต่อทางด้านลบต่อเนื่องในระยะยาว

สำหรับแนวคิดเรื่องการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์สัตว์ป่าในประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการอย่างน้อยตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ดังปรากฏหลักฐานในพระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า ร.ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๓) จากนั้นจึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขต่อบทกฎหมายมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี ๒๕๐๓ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ลงนามในพระปรมาภิไธย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๐๓ ขึ้น โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มีการขึ้นบัญชีสัตว์ป่าที่ต้องสงวนและคุ้มครอง หลากหลายประเภทมากกว่าเดิม ซึ่งมีแค่เพียงช้างป่า แต่ถึงกระนั้นพระราชบัญญัติฉบับแรก ๆ ยังให้ความสำคัญเฉพาะสัตว์ใหญ่หรือสัตว์มีกระดูกสันหลังเท่านั้น รวมทั้งยังมีช่องโหว่ทางกฎหมายอีกหลายแง่มุมที่ทำให้มีผู้กล้ากระทำความผิด จนทำให้เกิดการตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ ขึ้นอีกครั้ง ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นการปกป้องคุ้มครองสัตว์ป่าได้อย่างครอบคลุมทุกประเภท ภายหลังได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อความภายในตัวบทกฎหมายให้ทันสมัยมากขึ้น และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ ถือได้ว่าเป็นฉบับล่าสุดในปัจจุบัน

ในช่วงทศวรรษที่ ๒๕๓๐ ประเทศไทยมีหลากหลายเหตุการณ์ที่สร้างความสะเทือนใจต่อวงการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ส่งผลให้ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการก่อตั้งกลุ่มองค์กรเพื่อณรงค์และผลักดันงานด้านการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยเฉพาะภาคประชาชนทั้งภายในประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศ มูลนิธิสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ถือเป็นองค์กรสาธารณกุศลแห่งแรก ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานปกป้องคุ้มครองสัตว์ป่า นอกจากนี้ ยังมีองค์กรภาคประชาชนภายในประเทศที่มีบทบาทสำคัญจนถึงปัจจุบันอื่นอีก เช่น มูลนิธิสืบนาคะเสถียร มูลนิธิโลกสีเขียว มูลนิธิช่วยสัตว์ป่าแห่งประเทศไทย และมูลนิธิเพื่อนช้าง จนกระทั่งในปี ๒๕๔๕ ได้มีการจัดตั้งองค์กรของทางราชการที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะคือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีหน่วยงานภายในที่มีขอบเขตการทำงานเกี่ยวข้องกับสัตว์ป่า ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และองค์การสวนสัตว์ อีกทั้งประเทศไทยยังได้มีความร่วมมือในระดับนานาชาติกับองค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (World Wide Fund for Nature - WWF) และการลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES) จะเห็นว่า ในปัจจุบันมีองค์กรหลายแห่งที่ทำหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์สัตว์ป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ยังคงพบผู้ลักลอบกระทำความผิดอยู่เสมอตามที่ปรากฏในข่าว หลายภาคส่วนที่ไม่ได้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในด้านสัตว์ป่า โดยเฉพาะ จึงได้ออกมาร่วมแสดงบทบาทในมิติต่าง ๆ กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น สำหรับกรมธนารักษ์ซึ่งมีภารกิจสำคัญด้านผลิตเหรียญ ก็ยังได้มีโอกาสในการจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่ส่งเสริมการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์สัตว์ป่าด้วยเช่นกัน

เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกไทยในบทบาทการอนุรักษ์สัตว์ป่า

หลังจากที่องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) ได้ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ จึงได้เริ่มเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นทางการในแถบภูมิภาคเอเชีย รวมถึงประเทศไทย จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงได้ก่อตั้งสำนักงาน WWF ประเทศไทยขึ้น และได้รวมกลุ่มกับสำนักงานภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย กัมพูชา ลาว เวียดนาม และไทย ภายใต้ชื่อ WWF Greater Mekon

ก่อนหน้าที่ยังคงเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติระหว่างประเทศ จะเข้ามาดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติในประเทศไทยนั้น เคยได้มีการโดยเชิญชวนให้ประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทยร่วมจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเพื่อกระตุ้นให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า สำหรับประเทศไทยได้มอบหมายให้กรมธนารักษ์ ดำเนินงานร่วมกับภาคี

เครือข่ายระหว่างประเทศจัดทำ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗ ขึ้น โดยด้านหน้าของเหรียญเป็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงเครื่องบรมขัตติยราช- ภิษิตาภรณ์ ทรงฉลองพระองค์ครุย ได้พระบรมรูปมีข้อความว่า “พ.ศ. ๒๕๓๐” ชิดวงขอบเหรียญมีข้อความว่า “ภูมิพลอดุลยเดช” และ “ประเทศไทย” เบื้องล่างระบุข้อความมูลค่าหน้าเหรียญ ส่วนด้านหลังเป็นภาพชนิด สัตว์ป่าที่กำลังใกล้จะสูญพันธุ์ในช่วงเวลาขณะนั้น ดังนี้

๑. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗ ชนิดทองคำ ราคา หน้าเหรียญ ๕,๐๐๐ บาท เป็นภาพนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (*Pseudochelidon sirintarae*) สัตว์ป่าสงวน จำพวกนก ลำดับที่ ๒ ที่ได้รับการขึ้นบัญชีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ มีชื่อท้องถิ่นว่านกตาพอง ปัจจุบันนกชนิดนี้อยู่ใน สถานะการอนุรักษ์ระดับมีความเสี่ยงขั้นวิกฤตต่อการสูญพันธุ์ (*Critically endangered species*) โดยในอดีต เคยพบที่บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

๒. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗ ชนิดเงิน ราคา หน้าเหรียญ ๑๐๐ บาท เป็นภาพละมั่ง หรือละอง (*Cervus eldi*) สัตว์ป่าสงวนจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ลำดับที่ ๙ ได้รับการขึ้นบัญชีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ ปัจจุบันละมั่ง หรือละองอยู่ในสถานการณ์อนุรักษ์ระดับ ใกล้การสูญพันธุ์ (*Endangered species*) โดยพบกระจายพันธุ์ทางภาคตะวันตกของประเทศไทย และแถบ เทือกเขาพนมดงรักในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ลาว และเกาะไหหลำ

๓. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗ ชนิดเงิน ราคาหน้า เหรียญ ๕๐ บาท เป็นภาพกระซู่ (*Didermocerus sumatrensis*) สัตว์ป่าสงวนจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ลำดับที่ ๑ ได้รับการขึ้นบัญชีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๓ ปัจจุบันอยู่ในสถานะการอนุรักษ์ระดับมีความเสี่ยงขั้นวิกฤต ต่อการสูญพันธุ์ (*Critically endangered species*) เช่นเดียวกับนกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร โดยพบในเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าฮาลา - บาลา จังหวัดยะลา และนราธิวาส

ภาพเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกการอนุรักษ์สัตว์ป่าและธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗

ด้านหน้าเหรียญ

(๑)

(๒)

(๓)

ด้านหลังเหรียญ

จากนั้นในปี ๒๕๓๐ ในโอกาสที่กองทุนคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งโลกครบ ๒๕ ปี กรมธนารักษ์ ได้ตอบรับคำเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการจัดทำ **เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๒๕ ปี ของกองทุนคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งโลก พ.ศ. ๒๕๓๐** เพื่อร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานของโครงการ รวมทั้งหารายได้ สำหรับใช้ในกิจการของกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล หรือกองทุนคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งโลก (ชื่อเดิม) โดยด้านหน้าของเหรียญเป็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงฉลองพระองค์ครุย ได้พระบรมรูปมีข้อความว่า “พ.ศ. ๒๕๓๐” ชิดวงขอบเหรียญมีข้อความว่า “ภูมิพล-อดุลยเดช” และ “ประเทศไทย” เบื้องล่างระบุข้อความมูลค่าหน้าเหรียญว่า “๒๕๐๐ บาท” ด้านหลังเหรียญมีข้อความว่า “WWF 25th ANNIVERSARY” และนำภาพสัตว์ป่าคุ้มครองของประเทศไทย ได้แก่ ช้าง และไก่ฟ้า พญาอลมาไว้บนเหรียญ โดยมีลักษณะดังนี้

๑. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๒๕ ปี ของกองทุนคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งโลก พ.ศ. ๒๕๓๐ ชนิดทองคำ ราคาหน้าเหรียญ ๒,๕๐๐ บาท เป็นภาพช้างป่า (Elephas maximus) เดินในทุ่งหญ้า สัตว์ป่าคุ้มครอง จำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ลำดับที่ ๑๒๗ ได้รับการขึ้นบัญชีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ ปัจจุบันอยู่ใน สถานะการอนุรักษ์ระดับใกล้การสูญพันธุ์ (Endangered species)

๒. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๒๕ ปี ของกองทุนคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งโลก พ.ศ. ๒๕๓๐ ชนิดเงิน ราคาหน้าเหรียญ ๒๐๐ บาท เป็นภาพไก่ฟ้าพญาอล (Lophura nycthemera) ๒ ตัว มีกิ่งไม้ ใบไม้เป็นส่วนประกอบอยู่ด้านล่าง สัตว์ป่าคุ้มครองจำพวกนก ลำดับที่ ๔ ได้รับการขึ้นบัญชีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๓ ปัจจุบันอยู่ใน สถานการณ์อนุรักษ์ระดับเกือบอยู่ในข่ายเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ (Near Threatened)

ภาพเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๒๕ ปี ของกองทุนคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งโลก พ.ศ. ๒๕๓๐

ด้านหน้าเหรียญ

(๑)

(๒)

ด้านหลังเหรียญ

ถัดจากนั้นมาหนึ่งทศวรรษกรมธนารักษ์ได้จัดทำ **เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๑** ขึ้น ตามคำเชิญชวนขององค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) เพื่อเป็นการเผยแพร่และส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและสัตว์ป่า ตลอดจนเป็นการหารายได้เข้ากองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) โดยด้านหน้าเหรียญเป็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงฉลองพระองค์สากล ชิดวงขอบเหรียญด้านซ้ายและขวามีข้อความว่า “รัชกาลที่ ๙” และ “ประเทศไทย” เบื้องล่างระบุราคาหน้าเหรียญ ส่วนด้านหลังของเหรียญ เลื่อนำภาพสัตว์ใหญ่ที่เป็นดัชนีชี้วัดความสมบูรณ์และความอยู่รอดของผืนป่าประเทศไทย ได้แก่ เสือและช้าง โดยมีลักษณะดังนี้

๑. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๔๐ ชนิดเงิน ราคาหน้าเหรียญ ๑๐๐ บาท เป็นภาพหน้าเสือ สัตว์ป่าคุ้มครอง จำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้รับการขึ้นบัญชีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ ปัจจุบันอยู่ในสถานะการอนุรักษ์ระดับใกล้การสูญพันธุ์ (Endangered species)

๒. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๔๑ ชนิดเงิน ราคาหน้าเหรียญ ๒๐๐ บาท เป็นภาพช้างป่า (Elephas maximus) ๒ ตัว ขนาดแตกต่างกัน ชนิดทอง

๓. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๔๑ ชนิดเงิน ราคาหน้าเหรียญ ๒๐๐ บาท เป็นภาพของเสือสองตัวหมอบในทุ่งหญ้า

ภาพเหรียญที่ระลึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๑

ด้านหน้าเหรียญ

(๑)

(๒)

(๓)

ด้านหลังเหรียญ

เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกไทยที่ปรากฏภาพสัตว์ป่าคุ้มครองวาระล่าสุดคือ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกช้างไทย พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่กรมธนารักษ์จัดทำขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึกและเผยแพร่เกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่มีพระราชดำริเรื่องการอนุรักษ์ช้างไทย โดยด้านหน้าเหรียญเป็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฉลองพระองค์ชุดสากล ชิดวงขอบเหรียญด้านล่างมีข้อความว่า “His Majesty King Bhumibol Adulyadej” ส่วนด้านหลังของเหรียญเลือกนำภาพช้าง ซึ่งเป็นสัตว์ประจำชาติไทย โดยมีลักษณะ ดังนี้

๑. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกช้างไทย พ.ศ. ๒๕๕๙ ชนิดทองคำ ราคาหน้าเหรียญ ๔,๐๐๐ บาท เป็นภาพช้าง ๒ ตัว ขนาดต่างกัน และมีการใช้เทคนิคภาพแฝง (Latent Image) รูปนกวาญุภักซ์สลักรับกับรูปอักษร RTM ซึ่งเป็นตัวย่อชื่อภาษาอังกฤษของโรงกษาปณ์ไทย

๒. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกช้างไทย พ.ศ. ๒๕๕๙ ชนิดทองคำ ราคาหน้าเหรียญ ๒,๐๐๐ บาท เป็นภาพช้าง ๒ ตัว ขนาดต่างกัน และมีการใช้เทคนิคภาพแฝง (Latent Image) เช่นเดียวกัน

๓. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกช้างไทย พ.ศ. ๒๕๕๙ ชนิดเงิน ราคาหน้าเหรียญ ๒๐๐ บาท เป็นภาพช้าง ๒ ตัว ขนาดต่างกัน แต่ช้างทั้งสองตัวมีอิริยาบถที่แตกต่างกับช้างที่อยู่บนเหรียญชนิดทองคำ

ภาพเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกช้างไทย พ.ศ. ๒๕๕๙

ด้านหน้าเหรียญ

(๑)

(๒)

(๓)

ด้านหลังเหรียญ

นอกจากเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกของไทยที่มีการนำภาพสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง ประทับลงบนเหรียญแล้ว กรมธนารักษ์ยังได้จัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับการการปกป้อง คุ้มครองสัตว์ป่า และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติเนื่องในวาระอื่นอีก ได้แก่ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ปีสิ่งแวดล้อมอาเซียน พ.ศ. ๒๕๓๘ เหรียญที่ระลึกการประชุมใหญ่สมัชชาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก (The World Conservation Union - IUCN) ครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งในครั้งนั้นประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ในการจัดประชุม และเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกการประชุมสมัชชาสามัญภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (CITES) ครั้งที่ ๑๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพ ในการจัดประชุมเช่นเดียวกัน

ปัจจุบันเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่กล่าวถึงทั้งหมดในข้างต้นนี้ จัดแสดงอยู่ภายในห้องนิทรรศการ วัฒนาษาปณ์ไทย ชั้น ๓ อาคารพิพิธภัณฑ์เหรียญกษาปณ์อนุรักษ์ ถนนจักรพงษ์ แขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ซึ่งภายในห้องนิทรรศการดังกล่าวยังจัดแสดงเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกและเหรียญที่ระลึก หลายวาระที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเหรียญในมิติสังคมและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับเหรียญ กษาปณ์ที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองสัตว์ป่า และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งนอกจาก จะมีคุณค่าทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นเครื่องมือหนึ่งในการกระตุ้นเตือนให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของสัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าระดับโลก และสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับมนุษยชาติ อย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

- กฎกระทรวง กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกช้างไทย พ.ศ. ๒๕๕๙. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๑๓. ตอนที่ ๓๒ ก (วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๙) หน้าที่ ๑ - ๒.
- กรมธนารักษ์. **๘๙ กษาปณ์แห่งองค์ราชัน**. กรุงเทพฯ: โกลบอลอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๕๖.
- กรมธนารักษ์. **เหรียญกษาปณ์กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๔๒ Coinage of the Rattanakosin Era A.D. 1982 - 1999**. กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์, ๒๕๔๔.
- ทรงธรรม สุขสว่าง และทวี หนูทอง. **ศาสตร์และศิลป์ การจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าในพื้นที่คุ้มครอง**. กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ๒๕๖๐.
- พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๓๖. ตอนที่ ๗๑ ก (๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒) หน้าที่ ๑๐๕.

สื่อออนไลน์

- องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (WWF) ประเทศไทย, **WWF-ประเทศไทย**, เข้าถึงเมื่อ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔, เข้าถึงได้จาก https://www.wwf.or.th/about_wwf/wwf_thailand_history/
- ส่วนสารสนเทศด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, เข้าถึงเมื่อ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔, เข้าถึงได้จาก https://www.dnp.go.th/wildlife_it/n_web/lacegant/index_newpage.html